

עלון הדרכה להוראת פרשת-השבוע
ע"פ הגליונות של נחמה ליבוביץ

29B

ר"ד ט"ו-כ"ב

בשלח (תש"ל)

הפסוקים שבהם עוסק גליונו הם פרשת "שלישי", והם מהווים יחידה בתוך כל הספור של יציאת-מצרים, רדיפת המצרים והצלת ישראל ומביעת המצרים ביס. הקטע שלנו הוא העוסק בקריעת ים-סוף עצמה. בגליונות בשלח תש"ט ותש"ן עסקנו בתגובת ישראל עד לרגע של קריעת ים-סוף ואלו עתה בא הרגע הגדול של הנס.

דברי ה' למשה ב' ט"ו מתמיהים הן מבחינת מיקומם, הן מבחינת הכנס. מבחינת מיקומם תמוהה היא התגובה על צעקת משה, והרי משה עצמו כבר ניסה להרגיע את ישראל בשני הפסוקים הקודמים (על יסוד מה שנאמר לו ב' ד') מתוך בטחון גמור בישועה הקרובה - (אם לא נקבל את פירושו של הראב"ע ד"ה מה תצעק).
מענינת תשובת ר' יוסף אבן קספי, ההולך בראשונה בעקבות ראב"ע ואחר-כך בדרך אחרת שלא כדעת הפורשים שקדמו לו:

ד"ה מה תצעק אלי: דבר למשה כנגד כל ישראל. ואין רחוק כי גם משה עמו היה צועק, ואולי קרהו פחד-מה, ואם לא היה במדרגת פחדם שמא חטא או שגג במחשבתו, ואע"פ שהבטיחו ה' כמו שאמר למעלה (=כוונתו לפסוק ד').
הן כן קרה ליעקב אבינו בנבואתו על ענין עשו.

שאלה א2. קשה ויפה מאד היא תשובת בעל אור-החיים, שלא נגלה כאן. יושם לב שגערת ה' במשה אינה: "מה תצעק" - אלא: "מה תצעק אלי?"

לשאלה א3: יש להשוות דברי ספורנו אלה לדברי רש"י שמ' ב' י"ד ד"ה אכן נודע הדבר, וביחוד לדברי רש"י שמ' ד' ב' ד"ה מזה בידך.

לכך נכתב תיבה אחת לדרוש: מזה שבידך אתה חייב ללקות שחדת בכשרים.

לשאלה ב1: "בעל הזמורה" מתפרש בערוך השלם במלים הבאות:

פקיד במלכות רומי הממונה להכות את החייבים ע"י זמורה או רצועה. ויתכן ש"בעל זמורה" הוא כינוי ליקר וגדולה מיוחדת והיא העתקת כבוד רומי ונקרא כן הפקיד הנושא חבילת זמורות לפני השליט.

לשאלה ב3 יש לשים לב שיש הבדל בין ה"שירה" של מלאכי השרת אשר נאסרה עליהם בשני דמדרשים. לפי האחד זו שירת תודה על נס ההצלה ולפי השני זו שירת המלאכים הנאמרת לפניו ית' בקר בקר ואינה קשורה לענינה של אותה שעה.

לשאלה ג ראוי מאד לעיין בדברי שד"ל אשר האריך מאד בפירוש קריעת ים-סוף. נראה בזר רק מקצת דבריו:

כ"א ויולך ה' את הים ברוח קדים עזה:

קריעת ים-סוף לפי שהיא מסופרת בתורה היתה מעשה נסים מעורב עם הענינים הטבעיים, שהרי אם לא היה הא-ל רוצה להשתמש כלל בכוחות הטבע - רוח קדים עזה למה? והכתוב אמר בפירוש כי ה' הולך את הים ברוח קדים עזה. וכמו-כן כתב הרשב"ם:

"כדרך-עשה הקב"ה שהרוח מיבש ומקריש את הנהרות" על כן בכוונה לפורש איך היה הדבר אמר קלעריקוס (פרשן שלא מבני עמנו) ואחריו רביס, כי בני-ישראל עברו בים-סוף לצד קצהו הצפוני, לצד סראס, ועברו בשעה שהוא חוזר למקור ומימיו חסרים, אמנם בנסות משה ידו על הים שלח ה' רוח עזה ונשבה מצפון לדרום ועכבה את המים מלמהר לשוב למקומם, באופן שבמשך החסרון שעור הרבה יותר מן השעור הנהוג. ואמרו כן, מפני שאם היה כח הרוח לבדו מיבש הים, לא יוגז איך יוכלו בני-אדם לעבור בו ולא תישאם הרוח.

ודוגמא לזה הביא קלעריקוס שאירע בהולנד בשנת 1672, שהיו האנגלים במלחמה עם ההולנדים ונשבה רוח חזקה והמשיכה חסרון מי-הים י"ב שעות ולא יכלו האנגלים לבוא היבשה, ותהי תשועה גדולה לאנשי הולנד. והוא קלעריקוס, ואחרים אומרים, כי אין "רוח קדים" זה מזרחי אלא צפוני ושאמנם להיות רוח קדים במקומות ההם עז וקשה, היו קוראים כל רוח קשה "רוח קדים" כמו (תהלים מ"ח ז') "ברוח קדים תשבר אניות תרשיש (ירמ' י"ח) "ברוח קדים אפיצם לפני אויב"...

אמנם החכם יאסס אומר, כי לא היה בקריעת ים-סוף מבווא כלל לחזרת מי-הים לאחור כמנהג הטבעי, אלא שהיה הענין כולו ע"י סערה גדולה וחזקה, ומה שיקשה, איך יוכלו בני-ישראל לעבור בים בזמן סערה, הוא אומר, כי הסערה היתה ביום הקודם ובלילה שלפניו ושמה את הים לחרבה, ומשה העביר ישראל בים אחרי עבור הסערה וקודם שישובו המים למקומם... איך שיהיה. איז ספק שהיה הענין במעשה נסים מעורב עם דרכי הטבע.

וראה דבריו שם באריכות. ומנסה להוכיח שאי-אפשר לפרש את קריעת ים-סוף כתופעה טבעית וביחוד בלבד ולא כתופעה נסית שאין עמה כלל מדוכי הטבע. (פרושו של שד"ל לתורה יצא לפני שנים אחדות במהדורה חדשה - בהוצאת דביר תשכ"ו, וחבל שקצד המהדיר באי אילו מקומות, והשמיים כמה מקומות, כפי שהוא עצמו מסביר במבוא).

נחמה ליבוביץ.